

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasiło avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 24.

V Ljubljani, 14. rožnika 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Őrnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloge poleg poštnine 6 K.

Učiteljstvo in parlament.

+ Teško je dobiti stan, ki bi bil tako očividno izpostavljen popolni samovolji poklicanih in nepoklicanih faktorjev, kakor je učiteljski stan na avstrijskih ljudskih šolah. Vkljub vsem predlogom raznih reform, ki naj bi izprevrge sedanji sistem brezpravnosti in izkoriščanja, ni nobena onih velikih političkih strank, ki so se obstanka državnega šolskega zakona menjavale v gospostvu, imela srčnosti in dobre volje, da bi čula nujne kliče po moderni preosnovi ljudskošolskih razmer, kliče, ki so prihajali iz krogov pravno in materialno zapostavljenega učiteljstva.

Zaman smo kazali cela desetletja na to, da zavzema učiteljstvo zaradi vladajočih razmer stanovsko disciplino in prepotrebni ugled zavirajoče pastorsko stališče. Zakaj nemogoča je v današnjih razmerah omejitev moči, mogočnosti in tudi prepotence nekaterih občinskih zastopov, krajnih, okrajnih in deželnih šolskih svetov, ki imajo našo usodo v svojih od birokraške mōre okostenelih pesteh. Brezsrčnost vlada tam, kjer bi morala biti merodajna demokraška načela.

Na čelu korporacijam, ki smo jih navedli, stoji naučno ministrstvo. In vse te oblasti imajo pravico, ukrepati o dolžnostih učiteljstva, a le prevečkrat sili na dan totalno pomanjkanje enotnega vodstva in enotnega oblikovanja ljudskega šolstva in z njim nerazvezno združenih razmer učiteljstva. To čutimo bridko, prebridko!

Govorimo o razmerah, ki trpi ob njih vse avstrijsko učiteljstvo, saj bo o teh razmerah govor tudi v novem dunajskem parlamentu.

In te razmere dokazujejo, da pri nastavljanju in imenovanju učiteljstva ne upoštevajo sposobnosti in deloljubnosti, nego da poganja protekcija najbujnejše cvetove, zakaj krajni in okrajni šolski sveti morajo seveda biti tako sestavljeni, da ima v njih slučajno vladajoča politička stranka premoč in tudi oblast. Poglejmo jih samo na Dunaj! Kako delajo tam z učiteljstvom vkljub državnemu šolskemu zakonu, je naravnost vnebovpijoče! Tam je merodajno zgolj političko prepričanje posameznikovo, in zategadelj sije tamkaj zlata doba političkim neznačajnejšem. In če se mimogrede ozremo n. pr. na Kranjsko, vidimo tudi, kako se preko noči presanjajo značaji, ki si obetajo od slučajno vladajočih političkih razmer zlate gradove. Gola samopašnost mori značaje in oskrunja moško čast!

Ako bi pa tudi bila uveljavljena določba, da ima pri nastavljanju in avanziranju odločilno moč samo kvalifikacija,

bi se morala pred vsem zdrobiti inštitucija tajne kvalifikacije. Sedaj je za nas tajnost vseh tajnosti, in če je krivična, nimaš moči proti nji že zategadelj, ker je ne poznaš.

V tesni zvezi s to brezprimerno brezpravnostjo ljudskošolskega učiteljstva je tudi njegova materialna beda. Vkljub določilu § 55. državnega šolskega zakona: „Najmanjše prejemke, izpod katerih ne sme nobena šolska občina iti na nižje, je odmeriti tako, da učitelji niso primorani truditi se s postranskimi opravili, ampak da lahko vso svojo moč obračajo na svoj poklic, in da je učiteljstvu še tudi mogoče, svojo rodovino živiti primerno okolnostim dotičnega kraja,“ je gmotno stališče učiteljstva skrajno žalostno, da, naravnost neznosno. Skopa izboljšavanja gmotnih razmer daleč zaostajajo za vedno rastočo splošno draginjo. Provizoriška leta in pomikanje v višje plačilne razrede se vedno zavlačujejo, in zaraditega je splošno avanziranje tako počasno, da je učitelju le redkokdaj mogoče doseči toliko dohodkov tedaj, ko bi mu bilo lahko z ozirom na starost ustanoviti si domače ognjišče.

Vrhutega trpi citirani paragraf na strašni razteznosti. Dokaz temu je to, da je v raznih kronovinah učiteljstvo različno plačano. (Tako n. pr. je najvišja plača učitelja na Tirolskem 2000 K, v Šleziji pa 3400 K.)

Da se že enkrat fiksirajo službeni prejemki avstrijskega učiteljstva, je treba paragrafu 55. državnega šolskega zakona pripisati dostavek, da morajo veljati za določitev minimalnih dohodkov, pod katere ne sme nobena kronovina, štirje najnižji razredi državnih uradnikov. Sredstva za izvedbo te zahteve naj dobe dežele od države.

Treba nam je pravičnega disciplinarnega zakona, da se učiteljstvo lahko naslanja nanj kot na krepko oporo in da z njim lahko odbije vsak napad na njegovo svobodo.

Učiteljstvu je treba tudi službenega reda, ker nam daje samo to uspešno sredstvo proti posezanju v stanovsko naše delovanje. Vsak učitelj naj ne ve samo, kje so meje njegovih dolžnosti, temveč naj tudi ve, kje se nehajo pravice njegovih predpostavljenih gosposk. Službeni red je pa tudi potreben za vzdrževanje mirnega in harmonijskega občevanja učiteljstva med seboj. Kaj je v okviru zakona dolžnost tega, kaj pravica onega?

Kakor že rečeno: V novem parlamentu pridejo v razgovor tudi ta vprašanja, ki živo sezajo v ves ustroj šolstva, v naše pravne in gmotne razmere in posredno tudi v kulturno življenje vseh avstrijskih narodov. Da bo govoril novi parlament o vsem tem, zato poskrbi učiteljstvo in tisti zastopniki ljudstva, ki poznajo kulturno misijo učiteljstva. Mi

smo storili svoje, drugi store svoje: vse je pripravljeno, da pride naš dan!

Naši konkretni predlogi so:

1. Povzetek dolžnosti in pravice učiteljstva v službeno pragmatiko, ki jo prevajaj moderni duh.

2. Javna kvalifikacija.

3. Pravica ugovora proti krivičnim sodbam v osebni kvalifikaciji.

4. Demokratizacija šolstva in vseh šolskih gospodk.

5. Od učiteljstva izvršena volitev zastopnikov v deželne šolske svete.

6. Absolutna neodvisnost šole in učiteljstva od vsega in vsakogar, ki nima s šolstvom in učiteljstvom direktnih zvez in njima nasproti obveznih dolžnosti.

7. Absolutna svoboda učiteljstva v vsem delovanju na podlagi doslej veljavnih državnih šolskih in osnovnih zakonov, dokler jih je izpoponit modernejši duh.

Pred vsem pa kardinalna zahteva:

8. Popolna materialna enakopravnost ljudskošolskega in meščanskošolskega učiteljstva z državnimi uradniki zadnjih štirih činovnih razredov.

In sedaj: Na delo! Prijatelji učiteljstva in šolstva na delo! Po vaših delih vas bomo sodili.

Delo za ugled.

Poroča M. Kabaj.

Besedi učitelj in odgojitelj sta velevažnega pomena. Kdor je usposobljen, koga učiti in odgojevati, ta mora biti mož na svojem mestu. Učitelj je v človeški družbi več vrst. Trgovec uči v trgovini svoje trgovske pomočnike; rokodelski mojstri svoje rokodelske učence; vojaški častniki naše mladeniče za bojevanje; duhovnik uči v cerkvi svoje vernike, in ravno tako učimo mi po šolah sebi v odgojo dano šolsko mladino. Kdorkoli kaj uči, mora biti veščak v svoji stroki, če hoče prav naučiti in tudi

imeti uspehe od svojega truda. Ne zadostuje, da je kdo samo veščak v svoji stroki, marveč mora znati to, kar sam zna, tudi prodati ali poučevati. Tudi to še ne zadostuje; poznati mora tudi prav dobro svoje učence, kakšne narave, zmožnosti vedenja so ter kako napredujejo in kakšne uspehe ima njegovo delo in njegov trud.

Največja važnost pri vsakem pouku je, da učitelj pridobi srca svojih učencev, da mu ti takorekoč slepo zaupajo, ga slušajo in spoštujejo, ker vedo, da jim hoče le dobro, želi le dobro, ker so prepričani, da jih ljubi, rad ima ter zanje skrbi kot oče za svojega otroka. Ljubezen do učencev, do poklica in stanu je prvi pogoj vsakemu učitelju, če hoče biti spoštovan od svojih lastnih učencev.

Mi smo ljudski učitelji ali ljudski odgojitelji, ki imamo cvet našega naroda v rokah, naš narod nam zaupa svojo lastno kri, svoje ljubljene otroke v pouk in odgojo. Prva in glavna naša skrb mora torej biti, da si pridobimo srca svoje nam v odgojo dane šolske mladine, da si pridobimo z natančnim izpolnjenjem svojih stanovskih dolžnosti, z neumornim delom, s taktičnim postopanjem pri pouku in odgoji, s pravico ljubiteljstva z nepristranostjo, s pravično razsodbo pri prestopkih, z uzornim vedenjem, s preudarnim govorjenjem in z doslednim svojim značajem ugled in spoštovanje.

Pomisliti moramo vselej, da smo vsak dan strogo opazovani od stotin nedolžnih sre in bistrih oči, ki sicer niso še razsodna. Toda naše napake bi usodopolno vplivale na njihova nedolžna srca, naše pretrdo postopanje z njimi naše krivične, površne ali nepremišljene razsodbe pri raznih prestopkih bi lahko odtujile mehko in nedolžno srce od nas, da bi nas potem sovražilo namesto ljubilo, se nas balo in nas mrzilo namesto spoštovalo.

Postopanje učitelja pri pouku in odgoji je silno težko, ker ima vsak učenec svojo individualnost in vsak svojo drugačno dušno zmožnost. Eni so do skrajnosti hudobni, pokvarjeni, jezični, nemirni, nemarni, leni, lažnivi, zvižajni, potuhnjeni, obrekljivi in škodoželjni, drugi so pa dobri, ubogljivi, potrpežljivi, pridni, pošteni, nepokvarjeni in imajo manj napak. Vsak dan nastanejo tožbe, prepiri, sovraštva in razni manjši in večji kaznjivi prestopki, zaradi česar mora učitelj nastopati kot sodnik, da zasliši krivičnike in priče ter potem razsodi. V kočljivih

Štefan Debenjak.

Kar sem prijatelj jaz štel,
pobrala vse je smrt;
zdaj tožen živem, osamel,
sledí svetá mi črt . . .

Ti verzi, ki sem jih zapisal in priobčil pred kratkim, so se izpolnili do pičice sedaj, ko si mi legel v grob Ti, dragi Štefan, nepozabni moj mladostni prijatelj! S Štefanom Debenjakom, učiteljem v Materiji v Istri, sem se bil poprijateljil že v Gorici kot učiteljski pripravnik. Rajni Štefan je, dovršivši nižjo gimnazijo, stopil na preparandijo iz ljubezni do učiteljskega stanu. Že dijak je slovel kot izboren inštruktor. Debenjak, pripravnik, je bil zal mladenič, finih manir, blagega srca in vedrega duha. Nosil se je zmerom elegantno. Že kot kandidat si je bil nabavil lepo biblioteko. O počitnicah se je mudil večinoma v Celovcu, kjer so menda imeli njegovi sorodniki kupčijo s sadjem. Bil je plemenita duša in človek resnično pobožnega srca. Često sem ga našel v frančiškanski cerkvi v Gorici, zatopljenega v gorečo molitev . . . Ob nedeljah in praznikih sva hodila skupno na izprehod, navadno v Solkan k „Droču“, kjer sva na prijaznem vrtu ob kozarec rujnega vinca

marsikatero ugenila. Ko je bilo moško učiteljske prestavljeno iz Gorice v Koper, sva obiskovala gostilnico „Mira l' onda“, od koder uživaš krasen pogled na morje. Sto in sto mojih raznih spominov je nanizanih na Debenjakovo osebo. Kakor je pač nanese življenje, skupno sva se veselila, žalovala ter drug drugega bodrila. Kot učitelj v Lokvi na Krasu sem posetil nekoč Debenjaka v Materiji. Imel je krasno obdelan vrt, v šoli pa prelepe uspehe. Predstavil me je otrokom kot nekakega „nadzornika“ in kot tak sem poslušal njegov pouk. Čudil sem se odličnim uspehom. Kar ostrmel pa sem, ko je Štefan vzel iz omare zveženj listov, geografskih slik. „Pa te vendar niso napravili Tvoji učenci,“ mu dejem v jeziku, otrokom nerazumnem. „I kaj pa, da ne! Prepričaj se sam!“ In poklical sem otroka k tabli, ter mu velel: „Nariši Primorsko“, drugemu zopet: „Nariši Kranjsko“, tretjemu: „Nariši Štajersko“ itd. In otroci enorazredničarji so v 4. oddelku risali geografske karte, kakor da so — srednješolci! —

Nekoč pa je Debenjakovo šolo posetil c. kr. namestnik Depretis. Ni se mogel prečuditi, kake uspehe je Debenjak dosegel tudi v neobligatnem predmetu — v nemščini. Sploh je Debenjak jako dobro poznal nemški jezik in njega literaturo.